

کارشناسان درباره مرمت یکی از شاهکارهای دوران صفوی اصفهان چه می گویند

چرا مرمت مسجد شیخ لطف الله را به یک «طاق زن» سپردند؟

ایستاد

«**فاطمه خطابخش**» مدیر پایگاه میراث جهانی نقش جهان درباره علت ایجاد فاصله بین کاشی های گنبد هم می گوید: وقتی مراحل مرمت کل گنبد تکمیل شود همه کاشی ها سر جای خودشان برمی گردند و آن وقت دیگران می توانند درباره آن اظهارنظر کنند. در حال حاضر سایر کاشی ها از بستر جدا هستند و به خاطر همین بین آنها با ترک مرمت و بندکشی شده فاصله وجود دارد. او درباره استفاده از روغن برزک هم، استفاده از این روغن و تأثیری آن بر تغییر رنگ کاشی ها را رد می کند و می گوید: این تغییر رنگ به خاطر بندکشی است. اگر از روغن برزک استفاده شده بود باید رنگ کاشی های ترک مرمت شده تیره می شد درحالی که اکنون رنگ آن روشن تر از سایر ترک هاست. ما تنها از یک تثبیت کننده بدون رنگ استفاده کرده ایم تا کاشی ها را از تخریب پارندگی ها حفظ کنیم. خطا بخش در پاسخ به انتقاد از تغییر رنگ دو ترک مرمت شده هم می گوید: «تفاوت رنگ عنوان غلطی برای تفکیک کاشی های مرمت شده از مرمت نشده است؛ امیدواریم با تأمین اعتبار و اتمام ۱۴ ترک باقیمانده تمام کاشی ها مرمت شود و این شائبه تغییر رنگ هم در جامعه از بین رود.» او درباره چرایی تغییر پیمانکار هم می گوید: «متأسفانه پیمانکاران شرایط مناقصه را در سایت مناقصات کشوری بخوبی نمی خوانند وقتی ما شرایط را از آنها می خواهیم آن شرایط را ندارند و ما می توانیم آن ها را رد کنیم. به همین دلیل شکایت هایی پیش می آید و من با توجه به این شکایت ها موضوع را نازد استاندارد و بازرسی مطرح کردم و آنها قبول کردند که پروژه های شاخص میراثی حتماً ترک تشریفات شود.»

رحمت الله رضایلت استادی که مرمت گنبد مسجد شیخ لطف الله را به عهده گرفته نیز درباره کف مالی بین کاشی ها می گوید: «ما لای بندها را خالی کرده و گچ می مالیم، کف مالی می کنیم تا بعد از شستن طبله نکند، پوسته نکند و اکنون گنبد ذره ای بار سنگین ندارد.» تلاش های روزنامه ایران برای گفت وگو با معاون میراث فرهنگی و مسئولان استانی اصفهان به جایی نرسید. «فریدون الهیاری» مدیرکل میراث فرهنگی اصفهان سوالات روزنامه ایران را پرسش های فنی دانست که باید کارشناسان فنی سازمان به آن پاسخ بدهند. تماس با مدیر پایگاه میراث فرهنگی نقش جهان و معاون فنی میراث فرهنگی استان بی پاسخ ماند.

وقتی برس سیمی روی کار کشیدند این لعاب از بین رفت و کار باز هم سفید شد. آن زمان متوجه شدند چه وضعیت بدی به وجود آمده است.» پای مواد نانوپی در این مرحله به روی گنبد مسجد شیخ لطف الله باز می شود. کندانما یا گونی پاک نشد. بعد تمام کار را با «برس سیمی» تمیز کردند. او می گوید اشکال بعدی همین جا اتفاق می افتد. رسام می گوید: «وقتی آجرها توی کوره می روند یک لعاب طبیعی روی آنها ایجاد می شود که این لعاب نباید از بین برود.

تلفیق داشته های فرهنگی و طبیعی؛ شاه کلید توسعه گردشگری

گردشگری روستایی در صدر گردشگری کرمان

مهدی جهان بخشی
عضو انجمن
بین المللی
اگو توریسم

مشاهده می شود. از لبخند مردمان رنگی آفریقا تا جدیدترین تکنولوژی های به کار رفته در خدمات هتلینگ و حمل و نقل. سازمان جهانی جهانگردی براساس سنجش و ارزیابی کلان شاخص های اقتصادی در سطح جهان، گردشگری را به عنوان محرک رشد اقتصادی، توسعه فراگیر و پایداری محیط زیست ترویج می کند و از جایگاه رهبری و پشتیبانی از این بخش در پیشبرد دانش و سیاست های گردشگری در سراسر جهان برخوردار است. طی دهه ها سال، جهانگردی رشد مداوم و عمیقی را در بخش های گوناگون تجربه کرده تا امروز که یکی از سریع ترین بخش های اقتصادی در جهان است. گردشگری مدرن از نزدیک با توسعه در ارتباط است و تعداد فرازنده ای از مقاصد جدید را در بر می گیرد؛ این پویایی، گردشگری را به محرک اصلی پیشرفت اجتماعی و اقتصادی تبدیل کرده است.

گردش مالی صنعت گردشگری اگر بیشتر نباشد، برابری می کند با حجم صادرات نفت، محصولات غذایی و نیز صنعت خودروسازی. گردشگری یکی از مهم ترین بازیگران تجارت بین المللی و در عین حال یکی از اصلی ترین منابع درآمد برای بسیاری از کشورهای در

حال توسعه است که این رشد باعث افزایش تنوع و رقابت بین مقصدهای جدید شده است.

عناصر پنج گانه گردشگری شامل حمل و نقل، غذا، اقامت، خدمات و جاذبه ها هر کدام به عنوان جزئی از یک کل و بخشی از سیستم حیاتی صنعت گردشگری، سهمی را به خود اختصاص داده اند. با توجه به فراگیر بودن دامنه فعالیت در این بخش که باعث تأثیرگذاری در بسیاری حوزه های دیگر می شود، عامل مهم و روزآمدی برای توسعه هزینه های گردشگری به مراتب سریع تر از تولید ناخالص ملی و صادرات جهانی کالا و خدمات رشد می کند؛ از این رو اکثر کشورهای جهان به گردشگری که مواد اولیه آن طبیعت زیبا و متنوع، آداب و رسوم، پیشینه تاریخی کشورها و توسعه یافته و در حال توسعه را به خوبی درک کرده اند، جنبش عظیمی در کشورهای در حال توسعه برای از بین بردن این شکاف اقتصادی به وجود آمده است.

گردشگری به عنوان فعالیتی در این میان، گردشگری به عنوان فعالیتی خدماتی و بازرگانی، نقش بسزایی در توسعه شاخص های انسانی و اقتصادی کشورها بویژه

در کشورهای در حال توسعه دارد؛ کشورهایی که با مشکلاتی همچون بیکاری، کمبود منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه هستند. با توجه به کارکرد گردشگری و ماهیت و نوع نیازهای این صنعت برای توسعه و نیز تنوع و گستردگی محصولات و بازار گسترده ای که وجود دارد، گزینه مناسبی برای توسعه و فائق آمدن بر فقر موجود در بسیاری مناطق فاقد زیرساخت های صنعتی و نیز منابع طبیعی قابل استخراج است. تنوع بخشی به اقتصاد، توسعه زیرساخت ها، اشتغال زایی، حفاظت بهتر از محیط زیست، کمک به توسعه پایدار، افزایش تعامل انسان ها و فرهنگ های مختلف با یکدیگر و در نتیجه کمک به صلح و تفاهم که از نتایج مهم گردشگری هستند، هر یک حکایت از اهمیت این فعالیت دارد. با توجه به آنچه گفته شد و با نگاه به جغرافیای متنوع استان پهناور، دینی و کهن کرمان که سرشار از منابع مورد نیاز برای تولید محصول و جاذبه گردشگری است، سؤال مهم همیشگی به ذهن مان خطور می کند که زمان توجه به این صنعت در استان ما کی فرا می رسد؟

شاهد اخبار ناگواری از جمله بلایای طبیعی و تخریب بافت تاریخی و بزرگساری و... بودیم، رفته رفته با ارتقای سطح آگاهی در بخش های مختلف جامعه و نیز بر برخی رویدادها از جمله پیوستن بخش های مهمی از داشته های تاریخی و طبیعی استان به جمع موراث جهانی و بازنشر نام کرمان در عرصه های ملی و بین المللی، شبه گفتمانی در لایه هایی از جامعه شکل گرفته تا امروز

برف دی ماه روی این بخش از گنبد مسجد نماد؛ چون روی بنا را روغن زدند!

روغن کاری از اصفهان تا قزوین!

یکی دیگر از مرمتگران که نمی خواهد نامی از او به میان بیاید به «ایران» می گوید: «بستن راه تنفس، باز کردن راه تخریب آن است. بنا اگر تنفس نکند ویران می شود همان اتفاقی که در یکی از آثار قزوین اتفاق افتاد. به گفته وی، در مرمت نقاشی های چهلستون قزوین نیز از رنگ روغن استفاده کردند درحالی که طبق قوانین میراث باید از

■ چهارشنبه ۲۳ بهمن ۱۳۹۸
■ سال بیست و هشتم
■ شماره ۷۲۷۷

تعریف واژه مرمت در منشورهای بین المللی

ممکن است در طول روز یا هفته، تقریباً یکبار واژه مرمت را بشنویم. مانند مرمت فلان خانه تاریخی یا فلان بازار تاریخی یا فلان مسجد تاریخی. مرمت هم واژه ای آشناست و از بعد دیگر هم ناآشناست. آشناست چون آن را می شنویم و تا حدودی ناآشناست به اقدامی که روی اثر تاریخی انجام داده شد آن را درک می کنیم اما ناآشناست چون نمی شود تعریف دقیقی از آن ارائه داد.

مرمت واژه ای است که در قرن اخیر به جای ترجمه واژه Restoration انگلیسی در ایران به کار می رود. در فرهنگ لغت «ناظم الاطباء» معنای تعمیر و اصلاح هر چیز خلل یافته را می دهد. در لغت نامه دخدا هم به معنای دریافت، دریافتن، تدارک، استدراک، به اصلاح آوردن خلل، نیکو کردن چیزی و ترمیم است. در فرهنگ لغات آکسفورد به معنی «عمل یا فرآیند برگرداندن یک چیز به حالت دست نخورده یا کامل آن» است.

کاربرد اصطلاحی، برای توصیف انواع فعالیت های مربوط به حفاظت و مرمت با توجه به ویژگی های تاریخی وجود دارد. این اصطلاح ها هریک مجموعه ای از رنگ ها و تئ رنگ های منحصر بفرد، مانند نوسازی، احیاء، تجدید بنا، تعمیر، ساخت مجدد، وصالی و غیره هستند. (ویناس، ۱۳۹۶) در گذشته اصطلاحاتی باتوجه به نوع کاربرد آن در بین پیشه (شغل) ها در ایران وجود داشت که کم و بیش کار مرمتی انجام می دادند. مانند، وصله که برای لباس به کار می رفت. پینه که برای چرم و کفش به کار می رفت، بند زدن که برای چینی های نفیس و قوری به کار می رفت. رفو برای فرش و لباس نیز به کار می رفت. کسانی که این امر را انجام می دادند به وصله گر و پینه دوز و چینی بند زن معروف بودند. مفهوم مرمت اما در آثار تاریخی فراتر از معانی لغوی آن است. شاید بتوان گفت اولین مفهوم جهانی مرمت در منشور ونیز در سال ۱۹۶۴ آمده است: «مرمت فرآیندی بسیار تخصصی است و هدف آن آشکار ساختن ارزش های زیبایی شناختی و تاریخی یادمان ها است و بنای آن بر حفظ مواد و مصالح اصلی و مستندات اصل است.» این مبنایی است که تقریباً اساس تمام منشورهای بعدی قرار گرفته است. فقط در برخی مواقع که مفهوم رسا نبوده یا مورد اختلاف قرار گرفته است مورد بررسی مجدد قرار گرفته است. از جمله این مفاهیم درک مفهوم «اصیل» است که تفاوت ماهوی بین اصالت از دیدگاه اندیشمندان مرمتی شرق و غرب وجود داشته که در سند «نارا» در سال ۱۹۹۴ به آن

پرداخته است. «سند نارا» در مورد اصالت با توجه به منشور ۱۹۶۴ ونیز ساخته و پرداخته شده و برای پاسخگویی ملاحظات و منافع میراث فرهنگی در جهان معاصر، آن منشور (ونیز) را بسط می دهد.

مفهوم مرمت کم کم از توجه صرف به حوزه های ملموس اثر خارج شد و حوزه های ناملموس را نیز در برگرفت. اندیشمندان حفاظت آثار تاریخی هنگامی که در مواجهه با آثار تاریخی در چالش با فرهنگ های متنوع جهانی قرار گرفتند، مانند انجام اقدامات حفاظت و مرمت در مکان ها یا بر اشیاء مقدس دریافتند که فقط مرمت بر اساس ارزش های تاریخی یا زیبایی شناسی نمی تواند پایداری حفاظت و مرمت را تضمین کند. به همین دلیل در صدد تصحیح تعاریف مرمت از جمله «منشور بورا» که در سال ۱۹۷۹ توسط ایکوموس استرالیا در شهر بورا تشکیل شد، برآمدند. این سند در بندهای ۱۳ تا ۱۶ به مقوله مرمت می پردازد و در بند ۱۴ اعلام می کند: «مرمت باید جنبه های فرهنگی قابل توجه مکان را از نو آشکار کند. مبنای آن تمامی شواهد فیزیکی، مستند و سایر شواهد است و جایی که حدس و گمان آغاز می شود مرمت باید پایان یابد.»

مرمت بنا بر اساس توافق های منشورهای بین المللی دارای چند اصل بنیادین است:

- ۱- اصل شناخت: به این معنی که پیش از مرمت باید مستندسازی دقیق از اثر و آسیب ها، انجام پذیرد. همچنین فنون، مصالح و شیوه های ساخت، به کار رفته در اثر شناسایی شوند و گزارش آنها ارائه شود.
- ۲- اصل برگشت پذیری: هرگونه دخل و تصرف در اثر باید قابل برگشت باشد، شاگرد را روند مرمت خطایی رخ داد یا اینکه شناخت جدیدی حاصل شد، امکان تصحیح وجود داشته باشد.
- ۳- سهم و نقش معتبر تمامی دوره ها در بنای یک یادمان باید محترم شمرده شود (به این معنی که دوره تاریخی خاص در یک محوطه به دوره تاریخی دیگری ارجحیت ندارد). مثلاً دوره ساسانی ارجح بر دوره قاجار نیست.
- ۴- اجزای جایگزین جدید که به جای بخش های مفقود به کار می روند باید به صورتی هماهنگ با بنا ادغام شوند و در عین حال از بخش های اصلی قابل تشخیص باشند به صورتی که انجام مرمت، مستندات هنری یا تاریخی را مخدوش یا تحریف نکرده باشد.

از ۱۹۸۰ به این سو که برخی از جمله «سالوادور م. ویناس» نویسنده کتاب نگاره نگاهداشت معاصر، آن را دوره حفاظت و مرمت معاصر می دانند بحث های فلسفی و اخلاقی جدیدی در مرمت پا گرفته است. این بحث ها در شیوه های تصمیم گیری در روش های حفاظتی و مرمتی معاصر مؤثر است و اندیشه های مرمت کلاسیک را نقد و تصحیح می نماید. از آن جمله حفاظت و مرمت ارزش محور، (به معنای توجه به جایگاه های ملموس و ناملموس آثار تاریخی است) حفاظت و مرمت نبوغ محور (در نظر گرفتن تصمیمات افراد فرهیخته به عنوان تصمیم برتر برای حفاظت و مرمت) و توجه به اخلاقیات در حفاظت و مرمت است. در واقع، حفاظت و مرمت وسیله است، نه هدف. روشی است برای تداوم و تقویت مفاهیم آثار تاریخی، حتی وسیله ای برای بیان قدردانی از مفاهیم نمادین اشیاء، یا بناها. اخلاقیات معاصر از تصمیم گیرندگان حوزه مرمت می خواهد تنها در مورد غلبه دادن برخی مفاهیم مانند مفاهیم تاریخی یا اعتقادی یا فرهنگی بر دیگر مفاهیم تصمیم گیری نکنند بلکه درباره ترکیبی از این مفاهیم که بتواند تعداد هرچه بیشتر دیدگاه ها را راضی کند، تصمیم گیری کنند.